

Kui olete unustanud

ehk

pole teil aega olnud

ära tellida

OMAVALITSUSTEGELASE KALENDRIT 1930 a. peale,

siis veel on aeg seda teha, et varustada
end hädavajalise käsiraamatuga:

Ainult neil omavalitsustegelastel puudub see kalender-käsiraamat-tasku-
raamat, kes ükskõiksed oma kohuste ja nende korraliku täitmise vastu.

Tellida E. Maaomaval. Liidult Tallinn. Hind: läikpapp köites 1.20 s.,
kuld kunstnaikköites 1.75 s., 10 ehk rohkem eks. tellides hind à 1 kr. ja
1.50 s. ühes saatekuludega.

Ilmus trükist:

Vallavolikogude kodukoord.

Vastuvõetud E. Maaomavalitsuste
Liidu nõukogu poolt 18. aug. ja
Kohtu- ja Siseministri poolt 5. dets.
1929. a. kinnitatud.

Hind 15 senti,
10 ja rohkem eks.
tellides à 10 snt.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu
väljaanne.

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust

tuleõnnetuse vastu

kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“,

mis on omavalitsuste ühine kinnitusette-
võte ning mille tegevusest saadud tulud
omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähe-
vad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 368.000.—.

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma
majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõ-
netr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Kuulutatakse maksvusetaks:

1) August Jaani p. Rebase hobuse-
pass, väljaantud Raadi vallavalitsusest 28.
aprillil 1925 a. nr. 377 all.

2) Liisa Jakobi t. õunapuu hobuse-
pass, väljaantud Ahja vallavalitsusest 20.
nov. 1925 a. nr. 203 all.

Omavalitsuste rippumatus on tunnustatud.

Kas on peale esituskogu kellegil õigus otsustada eelarve täitmise üle, selle peal kirja all tõi „Maaomavalts.“ oma käesoleva aasta Nr. 3-as Riigikohtu otsuse ühe vallavanema ja vallasekretäri õigeks mõistmise üle, kuigi nad rahukogu ja Kohtupalati otsusega süüdi olid leitud olema 5 kr. 70 sendi väljamaksmises, millist kulu eelarves otse ei olnud ettenähtud, kuid millise summa vallavalitsus oli maksnud ettenägemata kulude peatükist 19. jaan. 1920 a. seaduse §§ 70, 75 ja 90 korras.

Sellel Riigikohtu kriminaalosalakonna toimetusel Nr. 878 — 1929 a. 13./27. nov. ei ole väike tähtsus. Ta lahendab suure küsimuse, omavalitsuste rippumatuse küsimuse. Kas vald ise on oma tulude ja kulude üle otsustaja või mitte, kas seda on teiste omavalitsuste esituskogud, või ripuvad nad ära järevalveasutustest, selles asjas näisid arvamised lahku minema, sest ega muidu see küsimus kohtu lahendada ei saanud minna.

Kui võtta meie omavalitsusi nii, nagu nad seaduse järele on, siis ei saa olla teist seisukohta kui see, et nad on iseseisvad ja rippumatud. Kui kõne all oleva protsessi puhuks „Maaomavalitsusele“ läinud suvel küsimus saadeti, kas on ühelgi teisel asutusel (järevalve- või kohtuasutused) kui kolmandal isikul õigus möödaminnes „Aj. seadusest valla- ja maaval. sissetulekute, väljaminekute jne. kohta“ ning ilma valla- volikogule sellest teatamata vallaametnike üle eelarve kulutuste eest vastutusele võtta ja neid ametist tagandada (küsimus Nr. 26 „Maaomav.“ Nr. 10 — 1929), siis järgnes sellele küsimusele vastus: „Ei ole“.

See „Maaomaval.“ seisukoht on nüüd Riigikohtu poolt tunnustamist leidnud. Omavalitsuste summade kulutamise üle otsustamine kuulub ainult omavalitsuse enese otsustada. Kui revisjonikomisjon ja volikogu väljamaksmise on õigeks tunnistanud, kui väljamaksmine on sündinud seaduslikus korras, siis on asi otsustatud. Käesoleval juhul ei olnud sõjaväele hobuste registreerimise komisjoni ülespidamise kulu eelarvesse ülesvõetud — sellest ka kohtu alla andmine tuli, — kuid siin lahendab küsimuse 19. jaan. 1920 a. seaduse § 75 väiksemate väljaminekute katmise kohta.

Riigikohtu 13./27. nov. 1929 a. otsus ei vabastanud karistusest ainult üht vallavanemat ja vallasekretäri, vaid vabastab, loodetavasti, omavalitsused kutsumata eestkostjate hoolest.

See Riigikohtu otsus, mis tervitatav peaks olema kõigile omavalitsustegelastele, on aga avalikuks teinud ka nähtuse, et ometi on leidunud kolmandaid isikuid, kes ennast õigustatud on tunnud olema niisuguseid asju, kui see 570 sendi kulutamine, ülesvõtma ja et kaks kohtu instantsi on selle 570 sendi kulutajad süüdi mõistnud. Ja see nähtus on omavalitsuste inimesi äritanud. Toimeetus on saanud nende käest tuld ja tõrva purskavaid kirje. Tagant järele midagi aga enam parandada ei saa, mispärast nende kirjade avaldamine ülearune oleks. Edaspidi, tohib loota, ei kordu enam need nähtused, sest Riigikohus on kõne all oleva otsusega omavalitsused 19. jaan. 1920 a. seaduse põhjal kulude tegemises rippumatuks tunnistanud.

5. märtsil 1930.

UUENDAGE „M A A O M A V A L I T S U S E“ TELLIMIST
1930 JA ASTA PEALE!

Maanteede seaduse muutmine.

Maanteede seaduse § 30 sünnitas palju paksuverd, kui selle järele läinud aastal makse määrati. Üksikud maavalitsused said siiski temast teisiti aru, näit. Järva-maa oma, kus maksud kõrgele ei tõusnud. Selguse pärast leiti siiski vaja olema seaduse § 30 muuta. Ühtlasi on Teedeministeerium muutnud ka §§ 18, 36, 38 ja 60 ja juurde lisanud seaduse teise osa 1929. a. maksude annulleerimiseks.

Et § 18-ga tehtud muudatuse juures Teedeministeerium mõtleb vastavalt alevite teede korrald. peale minevate summade võrra maavalitsuste maanteede kapitali tõsta, ei ole E. Maaomav. Liit § 18 ja 30 vastu, mis järgmiselt Riigikogule esitatud:

„§ 18. Alevi piirkonda läbibstavad klassiteed ehitatakse ja hoitakse korras alevi piirkonna ulatuses maavalitsuse korraldusel maavalitsuse teedekapitali arvel. Teisi avalikke teid alevi piirkonnas ehitatakse ja hoitakse korras alevi korraldusel ilma maavalitsuse teedekapitali osavõtuta.

Linna piirideni ulatavad klassiteed linna administratiivpiirides kuni linna ehituspiirkonnani — väljaarvatud järgmises lõiges ettenähtud erandid — ehitatakse ja hoitakse korras linnavalitsuse korraldusel, linna kulul, Teedeministeeriumi teedekapitali toetusel.

Linna korraldusel ilma Teedeministeeriumi teedekapitali toetuseta hoitakse korras linna piirides olevad avalikud teed, mis ei kuulu klassiteede hulka.

§ 30. Maavalitsuse teedekapitali heaks võetakse alates 1930. aastast järgmiseid makse:

1) lisakinnisvaramaksu: riigimetsadelt, samuti teistelt maa piirides olevatelt kinnisvaradelt, mis ei ole vabastatud kinnisvaramaksust, väljaarvatud põllumajanduslikult kasutatavad kinnisvarad, millised võtavad osa teetegemisest naturaalkohustuse alusel (§§ 25 ja 26), ja

2) peale selle lisa põhiärimaksu: a) maa piirides asuvate kaubanduse ja tööstuse ettevõtelt, asutiste ja laorumide pealt, b) maa piirides asuvate alevites olevate tööstusasutiste pealt, d) hange- ja tööttevõtete pealt, mille täitmise koht on maa piirides, ja e) veokaupluste pealt, mille pidajad on äritunnistuse lunastamisel ülesannud oma elukoha maal või selle maa piiridesse kuuluvast linnast või alevist.

Eelmise lõige p. 1. põhjal võetava maksu ülemääraks on samadelt kinnisvaradelt võetava kinnisvara maksu kolmekordne summa.

Eelmise lõige p. 2. põhjal võetava maksu ülemääraks on: veoäridelt üks kolmandik põhiärimaksu summast, hange- ja töövõtelt ühe maa piirides — summa, mis võrdub põhiärimaksule, hange- ja töövõtelt, kõigi maade piirides — kahekordne põhiärimaksu summa; kõigilt teistelt — summa, mis võrdub nende põhiärimaksule. Juhtudel, kui üldised maksunormid osutuks mõnele maksnikkude rühmale ebaõiglaseks või eriliselt koormavaks, võib määrata nende maksunormid väiksemad üldistest normidest või nende maksustamine teedekapitali heaks ära jääda.

Maksunormid — väljaarvatud järgnevas ja neljandas lõikes ettenähtud erandid — kuuluvad maavolikogude heakskiitmisele ja esitatakse Teedeministri kinnitamisele kokkuleppel Majandusministriga nende ministrite poolt kokkuleppel määratud tähtajaks.

Hange- ja töövõtete pealt võetavad maksunormid — juhul, kui hange- või töövõtete täitmise koht on mitmes maakonnas — määrab kindlaks Majandusminister kokkuleppel Teedeministriga, võttes aluseks vastavate maade piirides hange- ja töövõtete jaoks määratud maksunorme. Sel alusel määratud maksust saadud summad jagab Teedeminister vastavate maavalitsuste vahel, silmaspidades neis maades täitmisele kuuluvate hange- ja töövõtete osade väärtuse ja neis maades maksuvaid maksunorme.

Ehituskontorid ja ettevõtted, mis peavad alalisi töölisi ehitustööde täitmiseks, kui nad tahavad võtta oma peale töid või hankeid, mille täitmine sünnib täielikult või osalt maal, maksavad maavalitsuse teedekapitali heaks lisapõhiärimaksu Majandusministri poolt kokkuleppel Teedeministriga määratud normide järele. Sel alusel sissetulnud summad jagatakse võrdelt nende maade vahel, mille piirides teotsemiseks lisapõhiärimaksu on võetud.

Maksuasjade toimetamine, nagu: maksude määramine, vastulausete ning kaebuste esitamine ning arutamine, viivitusprotsentide ning trahvide määramine ja maksu sissenõudmine sünnib samadel alustel, samades asutustes ja korras, mis ettenähtud kinnisvara- ja põhiärimaksude

jaoks, vastavalt sellele, kumma alusel teedekapitali heaks maksu võetakse.

Lisapõhiarimaks Teedekapitalide heaks 1930. aasta eest tasutakse Majandusministri poolt kokkuleppel Teedeministriga määratud tähtjaks.

Majandusminister kokkuleppel Teedeministriga võib maksniku palvel, ärakuulates maavalitsuse arvamist, vähendada ja ärajätta teedekapitali heaks võetavat lisakinnisvaramaksu, kui kinnisvara vastava aja kestel seisib täitsa või osalt kasutamata põhjustel, mis ei olenenud maksnikust ega kinnisvara kasutajast. See õigus ei kitsenda kinnisvaramaksu seaduses ettenähtud maksu ärajätmise pikendamise ja ajatamise võimalusi.

Majandusminister kokkuleppel Teedeministriga annab käesoleva paragrahvi eeskirjade elluviimiseks määrusi, millistes tähendatakse ka teises lõikes ettenähtud maksu vähendamise ja ärajätmise põhjused, samuti maksudest sissetulnud summade arvestamise, hoidmise ja üleandmise kord.“

Millega aga E. Maaomav. Liit kuidagi nõus olla ei saa, see on §§ 36, 38 ja 60.

Nii on § 36 senisele tekstile juurde lisatud:

„Viivitab omavalitsus selle kohustuse täitmisega — ei alga töid ega vii neid täide Teedeministri poolt määratud tähtjaks, võib Teedeministeerium korraldada tähendatud tööde teostamist, kinnipidades töödeks vajalikud summad maaomavalitsuse teedekapitalide ministeeriumilt kuuluvatelt summadelt.

Käesoleva paragrahvi põhjal Teedeministeeriumi korraldusel tehtavad tööd annab ministeerium omavalitsuse korraldusse, korrashoidmiseks ja järelvalveks.“

See lisandus annab ühe ja sellesama summa kahe peremehe käsutusse, mis häid tagajärgi ei anna, kui seda lisandust tegelikult kasutada tuleb. Kasutada võib seda aga võrdlemisi kergelt ja tihti, sest neid juhuseid, kus ettevõtjad ei jõua tähtjaks tööd valmis, ei ole vähe. Kasutab Teedeministeerium neil juhustel § 36 uut osa, võib tekkida palju arusaamatusi tööde lõpetamisel. Pealegi ei garanteeri see paragrahv selle põhjal teedetöödele harilikku vastuvõtmise korda, mis pärast maavalitsuse korrashoidmisele võivad tulla teed ja sillad, mille vastuvõtmisest tema esindaja osavõtnud ei ole.

§ 38-dasse on uuea sissevõetud see, et aasta tulude-kulude eelarved ja aasta aru-

anded esitatakse Teedeministritele kinnitamiseks.

Eelarvete ja aruannete kinnitamise kord on vastolus maksva omavalitsuskorraga, mis pärast ta üldse elluviimisele ei saaks tulla. Pealegi puudub selleks vajadus, kuna maanteede seaduse § 60 maksval kujul annab juba Teedeministeeriumile õiguse korraldada omavalitsuste revideerimisi maanteede ehitamise ja korrashoiu alal, nõuda rahalisi ja tehnilisi andmeid, eelarveid ja aruandeid. Ka kinnitab seesama Teedeministeerium ise teede ja sildade ehitusprojektid ning nende eelarved.

§ 60-le tehtud lisandused, mis õiguse annavad Teedeministeeriumile määrusi ja eeskirju anda eelarvete ja aruannete kokkuseadmiseks ja teedekapitali summade arvestamiseks, võivad omavalitsuste asjaajamise segi paisata. Omavalitsuste eelarved ja aruanded, samuti arvestusviisi kõigi omavalitsuste summade kohta on üks tervik ja selle alal on järelvalve Kohtu- ja Siseministeeriumi käes. Kui Teedeministeeriumile õigus anda eelarve ja aruande teatud osi ehk arvestusviisi aramäärata, siis võivad siit tekkida olukorrad, mis lahendamatud. Sellepärast on ka § 60 täiendus ülearune, kuna selle paragr. senine redaktsioon küllaldaselt kindlustab Teedeministeeriumi õigusi.

§§ 38 ja 60 mahutatud uued põhimõtted tahavad omavalitsused muuta Teedeministeeriumi kohalisteks jaoskondadeks. Seda meie omavalitsused olla ei saa: nad on ikka omavalitsused oma määravate organitega. Ei vääri omavalitsused mingit usaldust keskvalitsuse ees, siis mindagu maanteede seaduse muutmiseega veel kaugemale ja kustutagu üldse omavalitsused seadusest, võttes teed täiesti Teedeministeeriumi korraldusse, kutsudes uuesti ellu kord maetud Maanteede valitsuse jaoskonnad. Siis vabaneks omavalitsused vastutusest, millise „õiguse“ maanteede seaduse muudatused veel omavalitsuste peale jätavad.

Seaduse eelnõu teise osa esimene lõige, mis 1929. a. maksud annuleerib, sunnib enese vastu rääkima: 1929. a. maksud olid 1929/30. a. omavalitsuste eelarvetes ettenähtud. Jäetakse need ära, jääb eelarvetesse auk. Teiseks jääb mulje, nagu oleks 1929. a. makse seadusevastaselt määratud ja vastuvõetud. Sellepärast tuleks eelnõu teise osa redaktsiooni muuta selles mõttes, et § 30 maksvas redaktsioonis ettenähtud maksud 1929. a. eest alandada muutmise seaduse § 30 normidele, kusjuures rohkem

makstud summad arvatakse 1930. a. mak-su arvele, maksmata 1929. a. summade sissenõudmisel anda maavalitsustele õigus sissenõudmise aega pikendada.

Kõike seda arvesse võttes saatis E. Maaomaval. Liit Riigikogu Rühmadevahelise Omavalitsuste Grupile, Riigikogu Ra-

haasjanduse ning Omavalitsuste komisjoni-tele märgukirja sammude astumiseks, et maanteede seaduse muutmise seaduse eel-nõu §§ 36, 38 ja 60 saaks eelnõust kõrval-datud ja eelnõu teine osa vastavalt üm-bertehtud.

Meie nõuame ausat võitlust.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi otstarbekohatu korraldus.

„Maaomavalitsuse“ eelmises numbris avaldasime Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi ringkirja koolinõunikku-tele algkoolide võrgu ümberkorraldamise kohta. Üht-lasi märkisime, et ministeerium tähendatud korraldusega on asunud ülesannete teosta-misele, mis kuuluvad seaduse järgi oma-valitsuste kompetentsi ja et sellele tööle tahetakse rakendada omavalitsuste amet-nikke — koolinõunikke. Ei ole kahtlust, et siin on tegemist järjekorralise sõjakäi-guga omavalitsuste vastu, kuigi ringkirjas tähendatakse, et see on ainult algkoolide võrgu ümberkorraldamise võimaluste sel-gitamine ja ei puuduta sellepärast omava-litsuste kompetentsi võrgu loomises.

Iseenesest ei saa ju vastuvaielda sellele, et olemasolev tegelik koolivõrk annab en-nast paiguti veel koomale tõmmata, aga et seda saaks teha Haridus- ja sotsiaalministeeriumi ringkirjas tähendatud ulatuses, seda võivad rääkida ainult need, kes kõiki küsimusi on harjunud lahendama rohelise laua tagant. Et koolivõrgu korraldamisel peale õpilaste arvu veel arvestada tuleb väga paljude teiste asjaoludega, nagu kooli kaugusega, juurdepääsu teedega, kooli ruu-midega jne., seda näeb alles siis, kui rohe-lise laua tagant asutakse küsimuse tegeli-kule lahendamisele. Ja kui ministeerium on arvamisel, et omavalitsused siin asjata laiutavad ja kui nüüd seda õiget seisukorda tahetakse selgitada iseseisvalt koolinõunik-kude kaudu, siis oldagu päris kindel selles, et uut Ameerikat siin üles ei leita. Ei ole ju ükski omavalitsus korraldanud oma kooli-võrku ilma koolinõunikku-tele kaasabita ja ei saa viimased iseseisvalt mingisuguseid uusi koolivõrgu koondamise võimalusi üles leida.

Küll tuleb aga konstateerida tõsiasja, et Hariduse- ja sotsiaalministeerium ise seni midagi pole teinud, et koolivõrgu kor-

raldamist üle riigi ühtlustada, millele nii mitmel pool ammugi juba tähelepanu juhi-tud. Nii pole ministeerium peale 1922 a. väljasaadetud puudulikkude juhtnõoride üles seadnud mingit üldist põhimõtet ega maksma pannud ühtegi normi sellel alal. Meil ei ole isegi veel kindlaks määratud kooli raadiust ja õpilaste minimaalarvu klassikomplektis, ilma milleta ju ühtlane koolivõrgu korraldamine täiesti võimata. Kui sarnases olukorras siis mõni omavalit-sus vast ei ole ära kasutanud iga viimast võrgu kokkutõmbamise võimalust, siis ei saa ometi süüdistada üldse omavalitsusi laiutamises.

Koolinõunikku-tele instituut tegutseb meil seadusandliku delegatsiooni poolt 5. märtsil 1920 a. vastu võetud määruse alusel, mille esimese paragrahvi järgi „maakonna- ja linnakoolinõunikku-tele ülesanne on kas-vatuslikkude ja õpetuslikkude küsimuste lahendamine omas ringkonnas üleüldse, iseäranis aga tema alla kuuluvate koolide instrueerimine ja ülevalve.“ Sama mää-ruse § 3. järgi valitakse koolinõunikud maakonna- või linnaomavalitsuste poolt ja registreeritakse ametisse Hariduseministeeriumi poolt, kelle üleüldise ülevalve all nad töötavad. Kui nüüd Hariduse- ja sot-siaalministeerium tahab, möödaminnes omavalitsustest, selgitada iseseisvalt kooli-võrgu korraldamise võimalusi, siis ei ole temal mingisugust seaduslikku alust sel-leks tööle rakendada koolinõunikke. Kui seda siiski tehakse, siis siin ministeerium, kelle ülesandeks on selle järele valvata, et omavalitsuste ja nende ametnikku-tele tege-vus sünniks seaduslikul alusel, just ise sun-nib seadust rikkuma.

Kuid, jättes kõrvale asja formaalse külje, on raske ette kujutada, kuidas kooli-nõunikud suudaksid lühikese aja jooksul, pealegi aastaajal, kus neil koolide revidee-

rimise alal käimas kõige kiirem ja kibedam töö, sootu uutal alustel väljatöötada koolivõrgu ümberkorraldamise kava. Pealegi pidavat see kava olema ainult esialgne võimaluste selgitamine ja ei puudutavat omavalitsuste kompetentsi koolivõrgu loomises. Tähendab, koolinõunikud igatüks eraldi kogugu nüüd andmeid valdadelt laste arvu, kooliruumide soetamise võimaluste jne. kohta, pärast seda algagu aga omavalitsused seda tööd uuesti otsast peale. Kas siis nõnda vähendatakse ja lihtsustatakse meil ametiasutiste ning

omavalitsuste tööd ja asjaajamist?

Kõnelolev Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi ringkiri näitab ilmselt, et sealt poolt on alanud uus äge kallaletung omavalitsustele, kus juures ei tunnustata isegi maksvaid seadusi. Omavalitsused on senini südilt seisnud oma õiguste kaitsel ja kui nüüd nende õiguste kärpimiseks kasutatakse juba väga omapäraseid võtteid, siis seda koomale tulevad tõmmata omavalitsuste read. Olgem valmis võitlusele, kuid kõige enne nõudkem ausat võitlust!

Maavalitsuste ametnikud.

Millises suunas muutub ametnikkude koosseis?

Maavalitsuste ametnikkude rohkuse üle on nurisemist tihti kuulda. Seni ei ole aga võrdlevaid andmeid ametnikkude hulga üle kuskil avaldatud, mis ütleks, millises suunas õieti ametnikkude koosseis muutub. Et seisukorra üle õiget pilti anda, toome siin juures võrdleva ülevaate 1920 ja 1929 a. koosseisude üle.

Tuleb vahet teha ametnikkude vahel, kes tegutsevad valitsemise alal ja nende vahel, kes oma eriülesandeid täidavad, nagu arstid, õpetajad j. n. e. Kui nurisetakse ametnikkude rohkuse üle, siis seda peaaesjalikult valitsemise alal tegutsevate üle. Selle pärast on andmed toodud siin ka kahes lahusolevas tabelis: ametnikud ja eriteadlased.

Kumbki tabeli andmed näitavad ka eri suuna: valitsemise alal tegutsevate isikute koosseis näitab suurt langust, eriteadlaste oma suurt tõusu.

Valitsuse liikmete arv 10 maavalitsuses (Järvamaa kohta puuduvad andmed tabelites) on 71 pealt langenud 43 peale, s. o. langenud 40%, kuna ta ületab praegu 3 isikuga seaduses ettenähtud alammäära. Ametnikkude hulk on langenud 315 pealt 126 peale. Valitsemise alal tegutsevate valitsuse liikmete ja ametnikkude hulk on 10 aastaga vähenenud seega 57%, lange-

des 43% peale 1920 a. koosseisust. Kadunud on arvustiku laua ja toitlus-kaubanduse osakondade ametnikud, kokku 121 ametnikku täiesti, juurde on tulnud teedeosakonna arvel aga 16 uut ametnikku. Kõige suuremat langust näitab Tartumaa. Seal on 1920 a. 77 ametniku asemel 20, kuna Viljandimaal ametnikkude hulk 42 pealt 15 peale langenud on. Kõige väiksem koosseis on Saaremaal: 4 valitsuse liiget ja 7 ametnikku, nagu mõnes suures vallaski, kus ka kantselei ametnikkude arv ühes sekretäriaga 7 peale tõuseb. Suuremas hulgas maavalitsustes on val. liikmeid ja ametnikke kokku 21.

Eriteadlaste hulk on tõusnud 486 pealt 1920 a. 1014 peale 1929 a., s.o. tõus 190%. Kõige väiksem on eriteadlaste tõus Petserimaal, 41 pealt 46 peale, kõige suurem Valgamaal: 1 pealt 37 peale. Uutena esinevad 43 teemeistrit ja 67 isikut vanadekodude personaalina. Lastekodude personaal on 4 pealt 46 peale tõusnud, õpetajad 121 pealt 272 peale. Vähenenud on velskerite hulk 10 võrra, kelle asemele 48 arsti juurde tulnud. Langenud on ka põllumaj. ja tööstusl.-äriliste ettevõtete ametnikkude arv 93 pealt 55 peale.

Toodud arvud aitavad vast kaasa objektiivseks hindamiseks.

1920 ja 1929 a. oli maava-

Maavalitsuste ametnikkude alajaotus osakondade järele.	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.
I. Maavalitsuse liikmeid	6	4			6	4	7	5	5	5
II. „ ametnikke:										
1. Sekretariaadis:										
a. juriskonsulte	1	—			—	—	—	—	—	—
b. kantseleiametnikke	2	—			4	2	3	1	—	—
2. Majandusosakonnas:										
a. pearaamatupidajaid	1	1			1	1	1	1	1	1
b. raamatupidajaid	—	1			—	—	1	1	—	1
c. kassapidajaid	1	1			—	1	1	1	1	—
d. asjaajajaid	1	1			1	1	1	—	—	**1
e. kantseleiametnikke	1	4			1	—	1	—	2	—
3. Administratiivosakonnas:										
a. asjaajajaid	1	1			1	1	1	1	1	1
b. kontrollametnikke	—	—			—	—	—	—	1	1
c. kantseleiametnikke	1	2			2	1	—	—	7	3
4. Haridusosakonnas:										
a. raamatupidajaid	—	—			—	—	—	—	—	—
b. asjaajajaid	2	1			1	1	1	1	1	1
c. kantseleiametnikke	2	1			1	2	—	1	3	1
5. Töö-Hoolekandeosakonnas:										
a. asjaajajaid	1	—			1	1	1	*)1	1	1
b. kantseleiametnikke	2	—			—	—	—	—	2	1
6. Tervishoiuosakonnas:										
a. asjaajajaid	1	—			1	—	1	—	1	—
b. kassapidajaid	—	—			—	—	—	—	—	—
c. kantseleiametnikke	1	—			—	—	—	—	—	—
7. Põllumajandusosakonnas:										
a. asjaajajaid	1	—			1	—	1	1	1	1
b. kantseleiametnikke	1	1			—	—	1	—	1	—
8. Teedeosakonnas:										
a. asjaajajaid	1	1			—	1	—	1	—	2
b. raamatupidajaid	—	—			—	—	—	—	—	—
c. kantseleiametnikke	—	2			—	1	—	—	1	1
9. Arvustiku lauas:										
a. juhatajaid	1	—			—	—	—	—	—	—
b. kantseleiametnikke	1	—			—	—	—	—	—	—
10. Toitlusosakonnas:										
a. pearaamatupidajaid	1	—			1	—	—	—	1	—
b. raamatupidajaid	1	—			1	—	—	—	3	—
c. kassapidajaid	—	—			—	—	—	—	—	—
d. asjaajajaid	3	—			1	—	1	—	1	—
e. kantseleiametnikke	5	—			2	—	3	—	5	—
g. agente	4	—			—	—	—	—	8	—
f. laduülemaid	7	—			—	—	—	—	2	—
11. Kaubandus-tööstusosakonnas:										
a. asjaajajaid	—	—			—	—	—	—	—	—
b. raamatupidajaid	—	—			—	—	—	—	—	—
c. kantseleiametnikke	—	—			—	—	—	—	—	—
Kokku:	50	21	—	—	26	17	25	15	49	21

litsustes liikmeid ja ametnikke.

Saaremaa		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		KOKKU		Märkused.
1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	
7	4	8	4	6	4	7	4	10	5	9	4	71	43	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
3	2	6	2	3	—	6	1	7	3	—	—	34	11	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	9	9	
—	—	2	1	—	—	1	—	2	1	5	1	11	6	
1	1	—	1	—	—	1	1	1	*)1	1	1	7	8	*) ühtlasi ka asjaajaja
1	*)1	1	—	—	1	1	—	1	—	—	1	7	6	**) " " kassapidaja
—	—	4	1	—	—	4	1	1	—	9	—	23	6	***) " " tervishoiu osak.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	*)1	1	1	1	**)1	1	1	1	—	1	1	10	9	*) ühtlasi ka hoolek. osak.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	**) " " majand. "
—	—	2	1	—	—	1	—	1	—	—	2	14	9	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	
*)1	1	1	1	1	**)1	1	1	1	1	1	1	11	10	*) ühtlasi ka tervishoiu osak.
—	—	3	2	—	—	2	1	2	1	—	**)1	13	10	**) " " põllum. "
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	***) " " tervishoiu "
1	—	1	*)1	—	;)1	1	—	1	1	1	—	9	6	*) ühtlasi ka tervishoiu osak.
—	—	3	*)1	—	—	1	1	2	1	**)1	—	11	4	**) " " kassapidaja
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	***) " " raamatupid.
—	—	1	—	1	—	—	*)1	1	1	1	—	8	2	*) ühtlasi ka töö-hoolek. os.
—	—	—	—	—	**)1	—	—	—	—	—	—	—	1	**) " " põllum. "
—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	
—	—	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	9	5	
—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	
1	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	1	2	10	
—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	
1	—	—	—	—	1	—	1	1	2	—	1	3	9	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	4	—	
—	—	9	—	7	—	—	—	—	—	—	—	21	—	
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	10	—	
—	—	23	—	7	—	8	—	—	—	1	—	54	—	
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	14	—	
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	11	—	
1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
19	11	77	20	30	13	42	15	34	21	34	15	386	169	

1920 ja 1929 a. oli maava-

Eriteadlaste loetelu	Harju		Järva	
	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.
1. Maaarste	1	1		
2. Jaoskonna arste	9	13		
3. Ammaemandaid	12	13		
4. Velskerisi	2	1		
5. Muud arstl. personaali väljaspool haigemaju	3	—		
6. Haigemajade personaali	—	—		
7. Koolinõunikke	2	2		
8. Insenere	1	2		
9. Tehnikerisid	—	1		
10. Joonestajaid	1	1		
11. Teemeistreid	—	8		
12. Muud tehnilisi jõude	—	4		
13. Agronome	1	6		
14. Kultuur-tehnikerisid	—	1		
15. Looma-arste	3	5		
16. Looma velskerisi	1	4		
17. Looma kliinikute personaali	—	—		
18. Muud eriteadlasi põllumajanduse alal	1	—		
19. Õppejõude maavalitsuste poolt ülespeetav. kooles	—	32		
20. Lastekodude personaali	—	8		
21. Vanadekodu personaali	—	3		
22. Põllum. ja tööst. ettevõtetes	—	—		
23. Ärilistes ettevõtetes	—	—		
Kokku:	37	105		

Väljaäänud

andmete puudusel

Omavalitsuse ümberkorraldamise kavatsusest.

M. Neps.

Saaremaa Maavalitsuse esimees.

Vene omavalitsused asetati ühiskondliku teooria juurest puhtakujulise riikliku teooria alusele varsti peale revolutsiooni Kereński ajal. Uued linna-, semstvo-, alevi- ja vallaseadused ei kõnele enam „kohalikudest kasudest ja tarvidustest“, vaid kohalikust valitsemisest.

Ka meil Eestis pandi põhiseadusega maksma riiklik teooria. Põhiseaduse § 75 ütleb: Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kui võrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi.“ Sellest on selge, et põhimõttelikult on ettenähtud suhtumine valitsemisse kohtadel omavalitsuste kaudu. On ainult jäetud võimalus eriasutusi luua. Seega on eriasutused mõeldud ainult erandina. Tegelikult on

meil maksma pandud erand, sellest on arendatud süsteem. Omavalitsused on kõrvale tõrjutud. Riigiametnikkude kaudu teostatakse valitsemist.

Samal ajal püütakse aga mõnelt poolt seletada, nagu valitseks Eestis detsentralisatsiooni süsteem, s. o.: nagu valitsetaks Eestis tõesti suurte õigustega varustatud omavalitsuste kaudu. Minnakse kaugemale: püütakse koguni väita, nagu oleks isegi omavalitsused süüdi, kui riigi valitsemise aparatis mõni kruvi lahtine on. Selle ümberlukkamiseks toon andmed, mis tõendavad, et Eesti on kogu haritud maailmas kõige tsentralistlikum riik. Kusagil ei valitseta niipalju keskvalitsuse ametnikkude kaudu ja kusagil ei ole omavalitsused

litsustes ametis eriteadlasi.

Lääne		Petseri		Pärnu		Saaremaa		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		KOKKU	
1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.	1920 a.	1929 a.
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	10
5	12	1	6	6	12	4	7	15	18	--	4	7	10	10	16	7	10	64	108
15	13	2	4	7	11	5	4	11	14	--	6	7	5	9	15	6	11	74	96
1	—	2	1	1	1	6	1	2	1	—	—	—	—	2	1	1	1	17	7
—	—	—	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	7
—	10	30	15	—	2	4	5	—	—	—	—	—	5	3	2	—	14	37	53
1	2	1	1	1	2	1	1	2	4	—	1	—	2	1	3	1	2	10	20
—	1	—	1	—	1	—	—	—	3	—	2	—	1	1	1	—	1	2	13
—	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	2	—	1	1	11
—	—	—	1	—	2	—	2	—	1	—	—	—	1	1	1	1	1	3	10
—	2	—	2	—	7	—	3	—	6	—	2	—	2	—	6	—	5	—	43
—	13	—	—	1	1	—	9	—	14	—	5	—	17	—	20	—	—	1	83
—	—	1	3	1	6	1	4	5	2	—	3	—	—	—	—	—	—	9	24
—	1	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	6
2	6	—	4	2	5	1	1	3	7	—	—	—	4	4	7	1	8	16	47
1	1	3	1	1	—	3	4	—	—	—	1	—	4	1	4	1	1	11	20
—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	1	—	—	5	1	10
—	3	—	—	1	2	1	—	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—	6	6
18	13	—	—	23	40	17	44	—	4	—	7	—	58	28	48	35	26	121	272
—	—	—	—	—	7	—	4	—	10	—	—	—	1	4	6	—	9	4	46
—	11	—	—	—	15	—	4	—	8	—	4	—	3	—	5	—	14	—	67
4	4	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	38	30	—	—	43	36
5	5	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	45	11	—	—	50	19
53	101	41	46	46	116	44	102	40	97	1	37	15	119	153	179	56	112	486	1014

nii viletsasse seisukorda asetatud kui Eestis.

Kuidas kusagil ülesannete teostamine jaotatud on, näitab väga selgesti rahaliste aruannete vahelkord riigi ja omavalitsuste vahel. Kui kõrvuti seada arvud, palju kusagil riigis keskvalitsus ära tarvitab netto kulusid üldiselt kodanikkude maksukoormast, kui palju omavalitsused, siis saame järgmise pildi:

Helveetsias keskval. 28,3%, omaval. 71,7%

Venemaal	39	61
Saksamaal	41,9	58,1
Hollandis	45,5	54,5
Taanis	50	50
Jaapanis	50,8	49,2
Rootsis	51,8	48,2
Austraalias	56,8	43,2
Inglismaal	66,5	33,5
Prantsusmaal	78,6	21,4
Eestis	80	20

(Vaata V. Voytinsky: Die Welt in Zahlen, sechstes Buch, Rudolf None Buchverlag

Berlin). Eesti kohta on võetud riigi netto eelarve 6 miljardi sada miljoni, kõikide omavalitsuste netto eelarved kokku üks miljard 500 miljoni senti. Kui vähegi tahame õppida teistelt riikidelt, siis peaks ka siin eeskujul võtma ja omavalitsusi arendama keskvalitsuse aparaadi kokkutõmbamise arvel.

Nüüd asume teise küsimuse juure: kas on praegune omavalitsuste süsteem ebakohane ja kuidas tuleks seda ümberkorraldada.

Kuigi tagurlikud ringkonnad praegu veel kõikide omavalitsuste kaotamist ei nõua, on siiski kaunis laialt räägitud maavalitsuste kaotamisest. Mis selle asemele tahtakse panna, sellega pole seni veel palju välja tuldud. Üheltpoolt arvatakse, et maavalitsuse asemele tulevad panna keskvalitsuse poolt määratavad maaülemad, teiselt poolt soovitakse vallad kokku liita suurteks valdadeks — kihelkonnavalitsuse nimetuse all.

Nii üks või teine süsteem ei ole vastu võetav ja tuleb ainult kahetseda, et inimesed igasuguste „uueenduste“ otsimise palavikus sarnaste „reformidega“ aega kulutavad ja teistel töömeeleolu segavad.

Lätis pandi ametisse maaülemad. Seal kaalutakse juba ammu, kas mitte maaülemad ära kaotada ja uuesti maavalitsused praeguse Eesti eeskujul järgi ellu kutsuda. Maaülemate instituudi maksmapanek on teinud kohaliku valitsemise kallimaks, kui see oli maavalitsuste ajal. Ka meil tõuseks kulud tingimata suuremaks kui praegu. Seepärast: kes ei taha, et maksukoorem kasvaks, olgu valvel maaomavalitsuse kaitseks. Endast mõistetav on, et rahval igasugune võimalus puudub maaülemate juures oma mõju maksuma panna. Valimisest ei saa olla juttugi. Maaülem ei ole rippuv rahvast, tema ei pruugi kohaliku rahva soovidega arvestada.

Ka kihelkonnavalitsused ei kõlba. On kõigile selge, et omavalitsuse algüksuse — vallaomavalitsuse maaala ei tohiks olla väga suur. Rahval muutub vallamajaga läbikäimine raskeks ja tülikaks. Samuti on vallavalitsusel liig laialisel maaalal raske asju korraldada otstarbekohaselt. Tegelik elu on näidanud, et väiksetes valdades asjaajamine palju korralikum on, kui suurtes.

Sellest järgneb, et vallad peaks olema parajasti niisured, et vallavalitsuse ülalpidamine valla rahvale liig raskeks ei lähe.

Teiseks peaks igäiks aru saama, et ka kihelkonna omavalitsus midagi suuremat korda saata ei suuda. Ei või kümne või viieteistkümne tuhandeline omavalitsus ülalpidada haigemaja, korralikku lastekodu, vanadekodu, igasuguseid kutsekoole ja muid asutusi, mis omavalitsus kohaliku rahva huvides asutama ja ülalpidama peab. Kui kõikide sarnaste ülesannete teostamiseks hakatakse sihtühinguid pidama, siis kujuneb neist sihtühingute juhatustest hoopis suurem ja kallim aparaat kui praegused maavalitsused. Seejuures tuleb aga sarnasel suurel kümnetuhandelisel vallal või kihelkonnal ametisse valida teistsuguse

ettevalmistusega vallavanemad kui praegu, kes juba hoopis suuremat palka maksavad kui praegused. See omakorda tõstab jällegi kulusid. Mis oleksime kõige sellega kätte saanud? Mitte aga midagi. Ühe asjata katse peale kulutaksime ilmaaegu energiat ja raha. Praegused maakonnad on vaevalt nii arvurikkad, et nad omavalitsuse ülesandeid täita suudavad ja rahvale midagi pakkuda võivad. Elu näitab, et suuremad maakonnad paremas seisukorras on kui väikesed. Kõike kokkuvõttes peab ütleva, et etteheited, mis praeguse omavalitsussüsteemile tehakse, on embkumb: kas tingitud tagamõttest järkjärgult igasuguste abinõudega rahvast eemale tõrjuda valitsemisaparaadist või lihtsalt asjatundmatusest.

Milline etteheide aga püsima jääb, on see, et mõnikord omavalitsuste valitud ametnikkude sekka juhtub inimesi, kes oma ülesannetele ei vasta ja selleks liig vähe ettevalmistatud on. Kuid see on möödaminev nähtus. Halvast omavalitsusametnikust on lahti saada palju kergem kui riigiametnikust, kes rahvale vastutulematu või muu halva iseloomuga. On kolm aastat täis, on rahval võimalus vabaneda halvast tegelasest. Ka tuleb selle eest hoidmiseks takistada igasuguste parteide tekkimist, mille põhjuseks peamiselt on mõnede isikute soov karjääri teha.

Ka toob arenev elu siin parandust. Tõuseb rahva hariduslik tasapind, tõuseb ka poliitiline arusaamine. Poliitiliselt arusaaja rahva juures kaovad ka need soovimata nähtused, mis praegu maavalitsuste elus ette tulevad. Kujunevad välja ka tegelased, kellele rahvas oma usalduse annab. Praegu elatakse nagu otsimise, kobamise ajajärgus, kus inimesed tulevad ja kaovad, jäävad lõpuks järele need, kes omavalitsuse ülesandeid tõsiselt on võtnud, kel ei puudu tarvilikud teadmised ja oskus omavalitsuse ülesandeid täita ja kiirelt edeneva elu nõudeid võimalikult hästi ja otstarbekohaselt lahendada. Praegune süsteem annab seks küllalt võimalusi, midagi uut, proovimatut, tundmatut ellu kutsuda oleks ülearene ja kahjulik katse meie riiklikus elus ja valitsemisaparaadis.

Omavalitsuste maaga varustamise seaduse eelnõu.

E. Maaomavalitsuste Liidu 15. nov. mär-gukirja peale on Põllutöoministeerium esitanud järgmise eelnõu, kuna rendi nõud-

mine olla, Liidule saadetud vastuse järele, seismapandud.

§ 1. Riiklikust maatagavarast, mis

asub väljaspool linnade ja alevite administratiiv piire, eraldatakse riigimaade planeerimise korras linna-, alevi-, maa- või vallaomavalitsustele tarvilikud maa-alad vastavalt Vabariigi Valitsuse poolt kindlaks määratud ülesannetele ja normidele.

Omavalitsustele antavate maade nimekirja kinnitab Vabariigi Valitsus.

§ 2. Põllutöoministeriumi poolt omavalitsustele kasutada antud varanduste eest kustutatakse rent arvates 1-st maist 1930 a., samuti kustutatakse päraldiste ostu-müügilepingute järele peale 1-st maid 1930 a. tasumisele kuuluvad summad.

§ 3. Riiklikust maatagavarast omavalitsustele kasutamiseks antud maa-alad ja riigile kuuluvad päraldised, mis Vabariigi Valitsuse poolt omavalitsustele omanduseks andmisele ei määrata, lähevad põllutöoministeriumi korraldusse tagasi planeerimise otsuse jõusse astumisele järgnevalt 1-st maist arvates.

§ 4. Eraldatud maa-alad ühes nendel asuvate ja riigile kuuluvate päraldistega antakse omavalitsustele omanduseks tasuta käesolevas seaduses ettenähtud korras ja alustel.

§ 5. Omavalitsuste omandusõigus maade kohta kinnistatakse põllutöoministri või tema voliniku poolt allakirjutatud teadaande põhjal, millele juurelisatakse põllutöoministeriumi ja vastava omavalitsuse esitaja poolt allakirjutatud leping ja omavalitsuste kulul valmistatud omanduseks antava maakoha plaan.

Omanduseks andmise lepingu kava kinnitab Vabariigi Valitsus.

§ 6. Omandusõiguse kinnistamisel omavalitsuste nimele ei võeta tempelmaksu ega kinnistuslõivu, kuna kõik teised kulud, mis seotud maade kinnistamisega, kannab vastav omavalitsus.

§ 7. Omavalitsustele antud maade edasivõõrandamisel ehk vahetamisel tasuvad omavalitsused riigile riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses ettenähtud maa hinna. Tarvitab omavalitsus müügist saadud summe uue maakoha ostmiseks ja ostetud ehk vahetatud maakohta kasutama saab endiseks osttarbeks, eelpooltähendatud maa hind riigile tasumisele ei kuulu ning uue maakoha kohta jäävad maksma käesoleva § tingimused.

Omavalitsustegelased.

Johan Matto 80. aastane.

Korraga kümne valla kirjutaja.

18. veebruaril sai end. kümne Tartumaa valla kirjutaja Joh. Matto 80 aastaseks.

Et huvituseta kuulda ei ole, kuidas end. ajal valdades tegutseti ja kuidas korraga kümne valla kirjutaja saadi olla, laseme K. E. S.-l „Postimehe“ järele jutustada J. Matto tegevusest tema 80. aasta sünnipäeva puhul:

Sihimäärajaks Matto elus sai tema valakirjutajaks valimine Luunjas, kus ta aasta 10 eest oli oma kooliõpetaja karjääri alanud.

Tartu ümbruskonna vallakirjutajad — enamasti kadaksaksad — olid tol ajal pea ilma erandita alkoholikud ja küllalt leidis inimesi, kes kombestaseks pidasid kirjutaja-härra juurde minna asja ajama ilma topsitamata. Joodi mitte ainult joomakohdades „sõprade seltsis“, vaid ka kodus ja tööd tehti alkoholi uimas.

Matto kui kaine ja tööhoolas inimene oli nende seas silmapaistvaks erandiks. Niipea kui selgus, et ta ilma vastava eelpraktikata vallakirjutaja ülesannetega valmis sai, tõttasid teisedki ümbruskonna vallad

temale kirjutajakohti pakkuma. Ja aasta paari pärast oli tema kirjutajaks peale Luunja ka teistes põhjapool Emajõe asuvas valdades, nagu — Tammistus, Taavris, Pillas, Jaamas, Raadil, Vasulas, Maramas, Käreveres ja peale nende ka Ilmatsalus, mis asub lõunapool Emajõe.

Tol ajal oli lubatud vallakirjutajail tarviliste raamatute ja dokumentidega asuda korteris väljaspool valla piirkonda, ja nii elasid nad siis harilikult linnas.

Mis eriti Mattosse puutub, siis ei oleks temal maal elades üldse võimalik olnud korraga 10 vallas kirjutajaametit pidada. Kuid nii asus ta oma üldise kantsleiga linnas ja vallaametnikkudel ja erainimestel, kellel vallavalitsuse või kohtu ameti asjus tegemist oli, võisid linnaskäigu puhul kirjutaja juures oma asjaga toime saada.

Ajal, mil J. Matto esimesi aastaid valakirjutaja ametit pidas, oli sisemine kantsleitöö ja vallakohtute- ning vallavalitsusvaheline kirjavahetus eestikeelne, osalt ka kihelkonnakohtusse saadetavad teated, protokollid jne., kuid kõrgemate instantsidega sündis see saksa keeles. Ent penestuse pealesurumise tõttu hakati juba 1885.

aasta paiku nõudma kõrgemate ametiasutustega venekeelset kirjavahetust.

See tõi kirjutajaile, kes vene keeles võhikud olid, ootamata raskusi, kuid Matto ei kaotanud pead. Nagu ta varemalt oli maadelnud saksa keelega, nii hakkas ta — olgugi, et juba elatanud inimene — vene keeltki õppima. Ja mida rohkem vene keele oskamist nõuti, seda rohkem süvenes ja vilus ta selles ja peagi oli ta suuremad raskused võitnud.

Kui valdades uute kohtute tulekuga kirjutaja töökoorem kasvas, oli Matto sunnitud aeg-ajalt vald ükäst ära andma, kuni talle lõpuks kätte jäi veel laiaulatusline Raadi vald ühenduses Vasula, Marama ja Jaama vallaga. Siis lahkus ta sõbralikus vahekorras ning heade tunnistustega 1908 a. ja asutas ühes pojaga linna rohukaupluse.

Oma kutsetöö kõrval ei ole J. Matto seltskondlikust elust iialgi loobunud, ehk see talt sagedasti küll suurt ohvrit nõudis.

„Vanemuise“ seltsi abiesimeheks oli J. Matto 1887—1901 aastani, esimeheks 1898 a. Lühemat aega teotse ta Eesti Põllumeeste Seltsi kirjatoinnetajana Märt Mitti presiidiumi ajal, hiljemil aastail oli ta „Taara“ seltsi juhatuses ja Majaomanikkude Seltsis, kuid Tartu-Maarja kiriku eestseisuses teotseb ta veel praegugi.

Hans Priimägi 50 aastane.

28. veebruaril s. a. pühitses kauaaegne omavalitsustegelane, praegune Mustvee

jaoskonna rahukohtunik Hans Priimägi oma 50 aastast sünnipäeva, mil puhul ka Eesti Maaomavalitsuste Liit temale, kui endisele Liidu abiesimehele tervitustelegrammi saatis.

H. Priimägi sündis 16./28. veebruaril 1880 a. Sangaste kihelkonnas, Keeni vallas põllumehe pojana. Lõpetades Rõuge kihelkonna kooli, astus ta a. 1898 omavalitsuste teenistusse, olles Rõuge valla- ja kohtukirjutaja abiks, suvel 1900 a. astus Võru I. jaosk. talurahva-asjade komissari kirjatoimetajaks, sügisel 1902 a. valiti Laanemetsa vallakirjutajaks ja 1905 a. Laiuse vallakirjutajaks, kus teenis kuni 1917 a. kevadeni. Siit peale näeme H. P-d Tartu maakonna komissari abina ja komissari kohuste täitjana. Juuli kuul 1917 a. valiti H. P. Tartu maanõukogu liikmeks, olles ühtlasi ka nõukogu abiesimeheks, pärast Tartu maavalitsuse administratiivosakonna juhatajaks ja maavalitsuse abiesimeheks. Nendes ametites oli H. P. kuni 19. okt. 1923 a., mil lahkus ja Riigikohtu määramisel asus Mustvee jaoskonna rahukohtuniku kohale, millises ametis ka praegu.

Ühelajal maavalitsuse abiesimehe kohuseid täites oli H. P. rahvaväe komisjoni esimees, Tartu vangimaja kuraator ja 1921—1923 a. Tartu Hoolekandekohtu liige ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse abiesimees.

Väsimata töömehele õnne ja jõudu edaspidiseks töötamiseks kohustusrikkal tööpõllul!

Riigikohtu seletused.

Kas Eesti Vabariigi kodanikud, kui nad on pimedad, seejuures aga õigus- ja tegu-voimelised ja vähemalt 20 aastat vanad, on rahvahääletamisel, rahvaarvutamisel ja riigikogu valimistel (põhiseaduse § 27—30) hääleõiguslikud või jäetakse nad põhiseaduse § 28 p. 2 põhjal hääleõigusest ilma?

Vastus: jaatav.

Põhiseaduse § 28. p. 2 järele hääleõiguslikud ei ole pimedad ning kurtummad, ja pillajad, kui nad on eestkostmise all.

Missugust kodanikku tuleb pillajaks lugeda, seda põhiseadus lähemalt ära ei tähenda ja selle selgitamiseks tuleb teiste seaduste poole pöörduda.

B. E. S. III, k. § 506. järele loetakse pil-

lajaks isik, kes kohtu poolt tsiviil-kohtupidamise korras on pillajaks tunnistatud, seaduse järele sünnib pillajaks tunnistamine isiku sugulaste või lähedate isikute palvel või prokuröri ettepanekul ja pillajaks võib tunnistada seda, kes teeb ebamääraseid oma sissetulekutele mitte vastavaid väljaminekuid ilma eesmärgita ja piirita, nii et on karta tema vaeseks jäämist. Niisuguse isiku varandus võetakse hoolekande alla ja kõigest sellest kuulutatakse avalikult välja. B. E. S. § 510. järele on kuni kohtu poolt pillajaks tunnistamiseni ja sellest avalikult väljakuulutamiseni selle isiku poolt toime pandud tehingud maksavad. Niisuguseid, oma õigustes kitsendatud isikuid, loeb seadus pillajateks ja põhi-

seaduse § 28. p. 2. järele ei loeta neid hääleõiguslikkudeks. Kui see nii on ja lause „kui nad eestkostmise all on“ käiks ainult pillajate kohta ja pimedate ja kurtummade kohta ei käiks, oleks täiesti ülearune olnud seda lauset seaduse teksti sisse võtta. On aga seaduseandja selle lause seaduse teksti sisse võtnud, siis küll mitte selleks, et pillajaid liigitada eestkostmise all olevateks ja mitte olevateks, mis oleks täiesti mõttetu, vaid selleks, et ära tähendada, missugusel puhul pimedad ja kurtummad on hääleõiguslikud, nimelt, kui nad ei ole eestkostmise all.

Mis puutub sellesse, et pimedatel võivad tekkida hääleõiguse teostamisel raskused ja ei oleks kindlustatud põhiseaduse § 36. nõue, et hääletamine oleks salajane, siis niisugused raskused võivad tekkida ka mittepimedatel valijatel, näiteks kirjaoskamatusel, neil, kes haiguste ja vigastuste tõttu oma käsi või teisi liikmeid ei saa tarvitada jne. Niisuguste hääleõiguslike kodanike kohta hääleõiguse tarvitamisel seadus kitsendusi ei tee ja ei ole põhjust arvata, et seadus oleks tahtnud pimedate kohta kitsendusi teha, peale juhu, kui nad on eestkostmise all.

(R. Adm. t. nr. 769¹ — 1929 a.).

Kas pensioniõigusliku teenistusaja väljaarvamisel saab arvesse võtta seda aega, mis pensioni nõudja on teeninud üleajateenijana-veltveebliina?

Vastus: jaatav.

V. jaama endine rööpaseadja D. S. on teeninud raudteel 1. okt. 1891 a. 1. oktoobrini 1895 a. ja 6. sept. 1907 a. 15. märtsini 1921 a. rööpaseadjana; üleajateenijana-veltveebliina on ta teeninud V. maakonna rahvaväeülema juures 1. oktoobrist 1895 a. 6. septembrini 1907 a. Teenistusest on D. S. vabastatud koosseisude koondamise pärast. Töö- ja hoolekandeministeeriumi arvamus, et D. S. pensioniõigusliku teenistusaja väljaarvamisel ei saa arvesse võtta seda aega, mis tema on teeninud üleajateenijana-veltveebliina, on ekslik. Vene sõjajärgi nõukogu otsusega 20. novembrist 1871 a. nr. 50204 on antud õigus pensioniõiguslikuks teenistuseks arvata aega, mis on teenitud alamväelasena kaitseväes (въ нижнемъ звании) kõigile neile alamväelastele, kes peale teenistust kaitseväes on astunud riigiteenistusse ja omavad pensioni õigust ainult siis, kui ka kaitseväes teeni-

tud aeg saab teenistusajana arvesse võetud (V. S. K. III k. pens. sead. § 65). D. S. on peale kaitseväes teenimist astunud riigiteenistusse juba Vene ajal ja sellepärast tuleb tema pensioniõigusliku teenistuse aja väljaarvamisel arvesse võtta pens. sead. § 17. alusel ka teenistus üleajateenijana-veltveebliina V. maakonna rahvaväeülema juures sellele vaatamata, kas tema veltveebliina teenis välja pensioni saamise õiguse või mitte.

(R. Adm. t. nr. 115¹¹ — 1929).

„Õigus“.

Kas maavolikogul on õigus maavalitsuse teedekapitali tarvitamise üle otsustada iseseisvalt?

Vastus: eitav.

Maanteede seaduse („R. T.“ nr. 48 — 1928) § 56. on küll ette nähtud, et maavalitsuse juurde asutatud teedekapitali summasid võib tarvitada maavolikogu poolt määratud piirides ja samuti on § 61. ette nähtud, et maakonna teedekapitali arvel ülalpeetav alaline tehniline organisatsioon kujundatakse Vabariigi Valitsuse poolt antud juhtnööride alusel maavolikogu otsusel, kuid sellest ei saa veel järeldada, et maavolikogul on õigus maavalitsuse teedekapitali tarvitamise üle otsustada iseseisvalt, mille juures tema poolt vastuvõetud eelarve kuuluks ainult kohtu- ja siseministeeriumi järelevalvele. Maanteede seadusega on maavalitsuse teedekapitali tarvitamine asetatud eri seisukorda, võrreldes maaomavalitsuse muu eelarvega, ning maavolikogu õigused teedekapitali kasutamisel ja eelarve kokkuseadmisel ses osas on piiratud teeministeeriumile sellel alal antud õigustega. Nii näeb Maanteede seaduse § 36 ette, et eelarved uute ehituste ja põhjalikkude paranduste kohta, mis teostatakse ka maavalitsuse teedekapitali arvel, kinnitab teedeministeerium ning § 38 järele kinnitab teedeministeerium ka maavalitsuse poolt kokkuseatud tegevuskavad sildade ja teede ehituste ning parandustööde kohta. § 34. järele otsustab lõplikult teedeministeerium küsimuse, misugune omavalitsus on kohustatud ehitama ja korras hoidma silda, mis asub ka omavalitsuse administratiivpiiril, kui omavalitsused ise selle üle kokku ei lepi. Maavalitsuse teedekapital ise luuakse § 57. järele osaliselt riiklikust toetusest, mille määrab § 21. alusel teedeministeerium, ar-

vestades teede ehitamise, parandamise ja korrashoiu tarvidust ning raskust iga üksiku maakonna piiris. § 60. järele vajab teedeministri heakskiitmist ka üldine teedehituste kava iga maakonna piiris, mis ette määratakse vähemalt ühe või enam aastate peale ja teedeministeeriumil on õigus toimetada omavalitsustes revideerimisi maanteede ehitamise ja korrashoiu alal, nõuda rahalisi ja tehnilisi andmeid, eelarveid ja aruandeid, anda tarvilikke määrusi nende esitamiseks, samuti tööde väljaandmise lepingute sõlmimise ja nende täitmise üle. Kõigest sellest selgub, et maavolikogu otsused nii § 56. kui ka 61. alusel vajavad teedeministeeriumi nõusolekut, nagu kogu teedekapitali eelarve. Vabariigi Valitsuse määruse § 3 („R. T.“ nr. 10 — 1929) tulebki mõista nii, et enne Maanteede sead. § 61. ettenähtud küsimuste otsustamist maavolikogus tuleb neis küsimustes maavalitsusel teedeministeeriumiga kokku leppida.

(R. Adm. t. nr. 465 — 1929 a.)

„õigus“.

Kas vallavolikogu, põhjuseid ettetoomata, valimata jättes koolihoolekogu esitatud õpetaja kandidaati, on rikkunud Aval. algk. seaduse § 85. p. 5. määrusi?

Vastus: eitav.

Vallavolikogu on eeltähen datud seaduse § 85. p. 5. märkuse järele kohustatud oma otsust põhjendama, kui tema kooli hoolekogu poolt esitatud kandidaadi üldse valimise alla võtmata jätab. On aga hoolekogu poolt esitatud kandidaat hääletamisele võetud ja hääletamisel vähem hääli poolt saanud kui vastu, siis ei tarvitse volikogul oma otsust enam põhjendada. Ka õpetajate registreerimise määrus („R. T.“ nr. 149-150 — 1920 a.) § 3 p. j. on samuti ettenähtud, et valimisprotokollis peab äratähen datud olema seaduses nõutavad põhjused, kui kandidaati üles seadva asutise poolt ette pandud kandidaadid valimisele võtmata jäetud. Valimisel hoolekogu kandidaadi vähemusse jäämise põhjust ei nõua ka registreerimise määrus.

(R. Adm. t. nr. 900¹ — 1929.)

„õigus“.

Küsimused ja vastused

Küsimus: Nr. 14. Välismaalaste koolikohusest.

Kas käivad lapsed koolikohustuste alla üldistel alustel Eesti riigi kodanikkudega, kelle vanemad on teise riigi kodanikud ja elavad Eesti Vabariigi piirides ja kas niisugusel juhusel on vanemad kohustatud omi lapsi Eesti riigi kooli saatma. Avalikkude algkoolide seaduses „R. T.“ Nr. 75/76—1920 selle muutmise seaduses „R. T.“ Nr. 35—1923 a. ja Nr. 83/84—1924 a. selle kohta midagi öeldud ei ole.

I. vallavalitsus.

Vastus:

Küsimus on vaieldav. Kui isiklik kohus, võiks koolikohus lasuda ainult Eesti kodanikkudel. Näib et ka avalikkude algkoolide seadus (v. § 5) arvestab ainult Eesti kodanikkudega. Hariduse- ja Sotsiaalministeerium aga asub kindlal seisukohal, et ka välismaalased alluvad koolikohusele, arvatavast sel põhjusel, et välismaalased, viibides Eesti pinnal, alluvad Eesti seadustele ühistel alustel Eesti kodanikkudega.

Küsimus Nr. 15. Vallavaese abirahast tulumaksu trahvi sissenõudmise kohta.

Siin vallas oli keegi 1922 a. tulumaksu asjus 25 sendiga trahvitud. See trahv oli senini sissenõudmata jäänud selle tõttu, et ise seda ei maksnud

ja temalt midagi võtta ei olnud. Nüüd on vallavaeste nimekirja ülesvõetud ja saab 3 krooni kuus vallas abiraha. Kohalik politsei konstaabel pani nüüd 25 senti abirahast kinni. Palutakse „Maaomavalitsuses“ seda küsimust selgitada, kas on seaduslist alust vallavaese abirahast tulumaksu trahvi kinnipanna ehk mitte.

K. vallavalitsus.

Vastus:

Abirahade kohta ei ole sellekohastes seadustes tehtud erandeid.

Küsimus Nr. 16. Isikumaksu seaduslikusest

Kas on „R. T.“ Nr. 83/24—1924 a. avaldatud Oma- val. maksude seaduse muud. sead. p. 2 kooskõlas Põhiseadusega, sest nimetud punktis on an'ud vallavolikogule piiramata õigus isikumaksu määramiseks, kuna aga põhisead. § 77 on öeldud, et omavalitsusel on õigus maksusi võtta seaduses kindlaks määratud piirides?

Maksumaksja.

Vastus:

On kooskõlas. Ülemmäära seaduses mitte äranimetades on seaduse andja selle vallavolikogu määrata jätnud, kuid 19 jaan. 1920 a. seadus piirab juba isikumaksu võtmist üldse.